Birinci Basın Kurultayı (25-27 Mayıs 1935)

Birinci Basın Kurultayı, Cumhuriyet döneminde basın ve siyaset ilişkisinin resmi başlangıcını temsil etmektedir. Bu nedenle, Basın Kurultayı'nın düzenlenmesinde rol oynayan faktörler, basın-siyaset ilişkisinin bu dönemdeki tarihsel gelişim seyri içinde anlaşılabilir. Basın Kurultayı'na giden yolda, birbiriyle bağlantılı ve ilişki içinde iki önemli süreç söz konusudur. Bunlardan ilki, 1919-1922 yılları arasında Milli Mücadele dönemidir. Bu dönem, Cumhuriyet kurucularının basının etkisi ve gücünü tam anlamıyla deneyimledikleri ve sonraki dönemlerde basın politikasını şekillendirmelerine neden olan bir süreçtir. Milli Mücadele döneminde basın, Kuvâ-yi Milliye'yi, bağımsızlık savaşını destekleyen Anadolu basını ve bu hareketin karşısında yer alan İstanbul basını şeklinde iki ayrı cephede değerlendirilmektedir. Ancak takip ettikleri yayın politikası bakımından ayrı kategorilerde yer alsa da, içinde bulunulan koşullar dikkate alındığında bu iki oluşumun sınırlarını net olarak çizmek mümkün değildir. İşgal kuvvetlerinin yönetimi ve denetimi altında, padişahın sansürüyle yayımlanan İstanbul basınının tümü Milli Mücadele'ye karşı olarak nitelenemeyeceği gibi, maddi imkânsızlıklar ve istihbarat sıkıntılarıyla yayınlarını sürdürmeye çalışan Anadolu basınının da tam olarak Milli Mücadele'nin yanında yer aldığı söylenemez. Ancak bağımsızlığın kazanılması yolunda Mustafa Kemal'in çaba ve katkılarıyla gelişen ve güçlenen Anadolu basınının çoğunluğunun Milli Mücadele'ye destek verdiği ve özellikle 1922 sonrası savaşta kazanılan başarılarla beraber İstanbul basınında da bu yönde bir değişim yaşandığı söylenebilir. Ancak her iki tarafın da mücadelenin seyrini etkilediği bilinmektedir. Basının bu gücü ve etkisi nedeniyle, Mustafa Kemal önce 1919'da Sivas'ta *İrade-i Milliye*, ardından 1920'de Ankara'da *Hâkimiyet-i Milliye* gazetelerinin yayımlanmasını sağlamıştır. Mustafa Kemal'in bu dönemde basınla hem işbirliği, hem de mücadele içinde olduğu görülmektedir. Zira bir tarafta Milli Mücadele'yi yürüten kadrolara halkın desteği ve katılımının sağlanması, bağımsızlık mücadelesinin en küçük köylere kadar duyurulması amacıyla Anadolu basını ile işbirliği, diğer taraftan Kuvâ-yı Milliyeciler'i "Bolşevik, yağmacı, hırsız, eşkıya, bozguncu" ithamlarıyla düşman, işgal kuvvetlerini ise dost gösterme yönünde yayın yapan İstanbul basını ile bir mücadele söz konusudur. Örneğin 1920 tarihli *Alemdar* gazetesinde şu ifadeler yer almıştır: "Milliyetçi denilen Kuvâ-yı Milliye mensupları eğer zerre kadar vatanın selametini düşünüyor olsalardı İtilaf devletlerinin arzularına uygun hareket etmeleri icap ederdi." Atatürk, *Nutuk*'ta basının bu tavrını Milli Mücadele sırasında açık güçlüklerin yanında "gizli güçlükler" şeklinde nitelemiştir. Bu ve benzer yayınlara karşı Atatürk, basının önemli gücünün Milli Mücadele lehinde kullanılması ve özellikle istihbarat faaliyetlerinin doğru ve etkin yürütülmesi amacıyla 6 Nisan 1920'de Anadolu Ajansı'nın kurulmasını sağlamış, 7 Haziran 1920'de ise Hariciye Bakanlığı'na bağlı Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'nin faaliyetlerini başlatarak Ankara'yı, savaş süresince haberlerin tek elde toplanarak tüm Anadolu'ya ulaşmasını sağlayacak bir merkez haline getirmiştir.

Basın Kurultayı ile sonuçlanan süreçte ikinci aşama, 1923'te Cumhuriyet'in ilanı, 1925'te Takrir-i Sükûn Kanunu, 1931'de Matbuat Kanunu'nun kabulü, 1933'te Matbuat Umum Müdürlüğü'nün kurulması uğrak noktalarını kapsar. 7 Ekim 1923'te Bakanlar Kurulu kararnamesiyle, sıkıyönetim ve basına yönelik sansür kaldırılmıştır. Ancak Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte saltanatı destekleyen yazılar gazetelerde yayımlanmaya başlamıştır. Atatürk, *Nutuk*'ta bu süreci şu sözlerle anlatmıştır: "İstanbul'daki bazı gazetelerin memleket ve Cumhuriyet'in yüksek menfaatlerini ihlal eder tarzda devam eden neşriyatı da, orada öyle bir hava yarattı ki, Meclis, İstanbul'a bir İstiklal Mahkemesi göndermeyi zaruri saydı." Dolayısıyla Cumhuriyet karşıtı fikirlere karşı alınan tedbirler bir zorunluluk olarak görülmüştür. Nitekim bir yıl sonra 1924'te hazırlanan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 77. maddesinde, basının kanun dairesinde serbest olduğu ve yayımlanmadan önce denetime tabi olmayacağı hükmü yer almıştır. Bu dönemde rejimin korunması devletin temel

refleksidir ve Cumhuriyet'e muhalif tüm oluşumlara karşı mücadele söz konusudur. Bu doğrultuda basından beklenti, Mustafa Kemal'in sözleriyle "Cumhuriyet'in çevresinde çelikten bir fikir ve bir zihniyet kalesi" olmasıdır. Ancak 17 Kasım 1924'te Terakkiperver Fırkası'nın kurulması ve Cumhuriyet karşıtı kişilerin bu fırka etrafında toplanması, 13 Şubat 1925'te ise Şeyh Sait İsyanı'nın çıkmasıyla, 4 Mart 1925'te Takrir-i Sükûn Kanunu kabul edilmiştir. 1929'a kadar uygulanan bu kanunla basın denetime tâbi hale gelmiştir. Şeyh Sait'in ifadesinde, bazı gazetelerin kendisini kışkırttığını söylemesi, basına yönelik eleştiri ve kısıtlamaların en önemli gerekçelerinden biridir. 1930'da Serbest Fırka kurulmuş, özellikle belediye seçimleri sırasında yaşanan irticai olaylar, gazetelerde rejim ve inkılap eleştirilerinin yer alması ve aynı yılın sonunda yaşanan Menemen Olayı ile basının tüm bu gelişmelerde etkin rol oynadığı savı yeniden gündeme gelmiş ve basının tahrik edici bir unsur olduğu düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Menemen Olayı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) görüşmelerinde hükümetin "muhalif neşriyata" karşı tedbir alması ve "Cumhuriyetin faziletlerini, fikirlerini cemaat arasında gece gündüz çalışarak neşr-ü tamim edecek" bir basın yaratılması gerekliliği dile getirilmiştir. 1920'de Konya İstiklal Mahkemesi Üyesi, 1925'te Takriri-i Sükun Kanunu sonrası oluşturulan İsyan Bölgesi İstiklal Mahkemesi Başkanlığı yapan Ali Saip bu görüşmelerde muhalif gazetecilere ilişkin şunları söylemiştir: "31 Mart'ı bunlar çıkardılar, mütarekede İstiklal Harbi'nde aleyhimize kuvvet sevk edenler bunlardır. Şeyh Said isyanını çıkaranlar bunlardır. Bu günkü Derviş Memedi de bunlar çıkardılar…Bunlara bir çare bulmak lazımdır." Görüldüğü üzere Cumhuriyet'in kurucu kadrolarının hafızalarında tüm bu olaylar tazedir ve birbiriyle bağlantılıdır. Bu doğrultuda, 5 Temmuz 1931'de "bazı gazetelerin takip ettikleri neşriyat hakkında" önerge TBMM gündemine gelmiş, görüşmelerde Basın Kurultayı'nın da ana fikrini oluşturacak çözüm, şu ifadelerle dile getirilmiştir: "Bize bir inkılap matbuatı lazımdır. Çünkü inkılap henüz vazifesini ikmal etmemiştir." Görüşmelerde basının milli bir vasıta olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu görüşmelerden 10 gün sonra hazırlanan Matbuat Kanunu ile basının konumu netleştirilmiştir. 25 Temmuz 1931'de yapılan Matbuat Kanunu görüşmelerinde, basın hürriyetini kısıtlayacak hükümlerin sorumlusunun rejim muhalifi gazeteler olduğu, "yıkıcı ve fena düşürücü" yayınlar nedeniyle hükümetin tedbir almak zorunda kaldığı ifade edilmiştir. Atatürk'ün Cumhuriyet'i koruyacak bir kale olma hedefini koyduğu basına bu kanunla, Cumhuriyet'le birlikte devrimleri de koruma misyonu yüklenmiştir. Matbuat Kanunu'nda padişahçılık, hilafetçilik, komünistlik ve anarşistliği kışkırtıcı yayınlar yasaklanırken vatan, milli mücadele, Cumhuriyet ve inkılap aleyhinde bulunup mahkûmiyeti olanların, Milli Mücadele'de işgal altında düşman emellerine hizmet edici neşriyat yapanların gazete ve mecmua sahibi olamayacakları hükmü yer almıştır. Kanunda ayrıca "memleketin umumi siyasetine dokunacak neşriyat" nedeniyle gazete ya da mecmuaların kapatılabileceği maddesi bulunmaktadır. Madde görüşmelerinde söz alan Başbakan İnönü yaptığı konuşmada, umumi siyaset kapsamında Cumhuriyet, Büyük Millet Meclisi'nin itibarı, devlet reisi, milli birlik, ordu, zabıta, polis, jandarma, mali meseleler ve "günün şartlarına göre" pek çok unsurun yer aldığını belirtmiştir. 1933'te Matbuat Umum Müdürlüğü Dâhiliye Vekâletine bağlanmış, 1934'te Matbuat Umum Müdürlüğü'nün teşkilat ve vazifelerine ilişkin kanun hazırlanmıştır. Böylece matbuatı, rejime, inkılap prensiplerine, devlet siyasetine ve millet ihtiyaçlarına göre denetleyecek bir kurum oluşturulmuştur. Kanuna göre, Matbuat Umum Müdürlüğü'nün görevlerinden biri de Matbuat Kongresi'nin yapılmasıdır. 1935 Basın Kurultayı, bu hüküm doğrultusunda düzenlenmiştir.

Basın Kurultayı, 25 Mayıs 1935'te Ankara'da toplanmıştır. 1935'te İstanbul'da resmi ve özel günlük gazete, mecmua ve günlük olmayan gazete toplamı 103'tür. Bu sayı, Türkiye'deki yayınların neredeyse yarısıdır. Ankara'da ise, toplam 32 gazete ve mecmua yayımlanmaktadır. Buna rağmen toplantının İstanbul yerine Ankara'da düzenlenmesinin en önemli nedenlerinden biri, Ankara'nın Milli Mücadele döneminden itibaren Cumhuriyet kurucuları nezdindeki özel konumudur.

Kurultay'a kimlerin katılacağı 29 Nisan 1935'te İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından Matbuat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen talimatla madde madde belirlenmiştir. Buna göre Kurultay'a, günlük (özel ve haftada bir tatil yapan gazeteler de dâhil) gazetelerin sahipleri veya gazete adına gönderilecek birer temsilci, her ilde haftada üç kez ya da daha az çıkan siyasi ve özel gazetelerden, siyasi olmayan ve her türlü mecmualardan, Türkçe yayımlanmayan gazetelerden birer temsilci, Basın Kurumu Başkanı, bu kurumdan seçilecek bir yazar ve istihbarat temsilcisi, Anadolu Ajansı temsilcisi, Ankara'daki muhabirler ve serbest yazarlar adına birer temsilci, Matbaacılar Cemiyeti Başkanı ya da temsilcisi, Kitapçılar Cemiyeti Başkanı, Maarif ve Hariciye Bakanlığı'ndan seçilecek bir temsilci ve illerde görev yapan Neşriyat Müdürlerinin katılacağı ifade edilmiştir. Listede yer alan kişilerin yanı sıra, Kurultay'a katılmak isteyen gazetecilerin masrafları kendilerine ait olmak üzere kabul edileceği belirtilmiştir. Talimatta ayrıca gazete ve mecmualar "mizah, kültür, salon, meslek ve çocuk" kategorilerine ayrılarak gönderilecek temsilcilerin bu ayırıma göre seçilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kurultay'ın gündeminde yer alacak maddeler, İçişleri Bakanı tarafından verilecek söylev, Matbuat Umum Müdürü'nün raporu, matbuat ve Matbuat Umum Müdürlüğü arasında işbirliği amacıyla gereken esasların belirlenmesi, Türk matbuatının kültür yayma hizmetlerini yerine getirebilmesi için alınacak tedbirler ve Matbuat Birliği kurulması olarak belirlenmiştir. Kurultay'ın "matbuatla Umum Müdürlüğü arasında işbirliğini temin, kültür, meslek ve matbuat birliği" şeklinde dört ayrı komisyon halinde çalışması kararı alınmış ancak Kurultay sırasında son iki komisyon "meslek" adıyla birleştirilerek işbirliği, kültür ve meslek olarak üç komisyon oluşturulmuştur. İçişleri Bakanlığı'nın talimatında ayrıca Kurultay'a katılacakların nüfus cüzdanı ve vesikalık fotoğraflarını Matbuat Umum Müdürlüğü'ne göndermeleri gerektiği ve ulaşım masraflarının Devlet Demir Yolları tarafından ücretsiz karşılanacağı belirtilmiştir.

Üç gün süren Kurultay'ın ilk toplantısı, 25 Mayıs 1935 tarihinde Cumartesi günü saat 11'de başlamıştır. Toplam 243 gazete ve mecmuanın pek çoğunun resmi olması nedeniyle Kurultay'da belirli sayıda temsil gerekli görülmüştür. Toplantıda özel siyasal günlük gazeteler adına 25, özel olmayan siyasal gazete grupları adına 23, dergi grupları adına 16, Bakanlıklar, ilgili kurumlar ve meslek grupları adına 33 kişi ve ayrıca 20 gazeteci olmak üzere toplam 117 kişi yer almıştır. Katılımcılara bir rozet, kongre programı, katılımcıların listesi, Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından çıkarılan *La Turquie Kemâliste* dergisinin son sayısı, Fransızca *Vu* dergisinin Türkiye özel sayısı, Parti Genel Sekreteri Recep Peker imzalı parti programı ve tüzüğü ile "Dünya Matbuatına Bir Bakış" adlı broşür verilmiştir. Mesleki yayın yapmak da Basın Kurultayı düzenlemek gibi, Matbuat Umum Müdürlüğü'nün teşkilat yasasındaki görevleri arasında yer almaktadır. "Dünya Matbuatına Bir Bakış" broşürü de bu hüküm doğrultusunda Müdürlüğün hazırladığı ilk yayındır. 85 sayfalık bu broşür, gerek dünya basınının o dönemdeki nitelikleri ve rakamsal verilerini yansıtması, gerek "Cumhuriyet matbuatı" tanımının net bir şekilde yapılması nedeniyle oldukça önemlidir.

Basın Kurultayı, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın konuşmasıyla başlamıştır. Kaya konuşmasında, basının devrim prensipleri içinde devletle işbirliği yapması gerektiğini vurgulamıştır. Kaya'nın konuşmasında dikkat çeken nokta, Milli Mücadele basınını hatırlatmasıdır. Kaya, Mütareke döneminde Milli Mücadele'yi destekleyen basın organlarını "atılgan ve ideal" olarak tanımlamış ve devrim tarihinde övgüyle anılacağını belirtmiş, Milli Mücadele'nin aleyhindeki basınla ilgili ise şunları söylemiştir: "Bayağı ve hayın ereklere hizmet eden bozguncu ve kaytak [dalkavuk] basın, ulusun haklı ve yerinde iğrentisi ve tiksintisi önünde layık olduğu sonu bulmuştur." Matbuat Umum Müdürü Vedat Nedim Tör ise yaptığı konuşmada, basını bir "telkin ve eğitim aracı" olarak tanımlamıştır. Tör, basının görevinin devrimlerin propagandasını yapmak, irticaya karşı devrim prensiplerini savunmak, hükümetin yaptığı işlerde samimi bir yardımcı rolünü üstlenmek ve halkın siyasal, ekonomik ve kültürel eğitimine katkı sağlamak olduğunu belirtmiştir. Gazetelerin

“kamusal kurumlar” olduğunu belirten Tör, bu anlamda devletin gazetenin her işine “ilgi göstermesinin” doğal karşılanması gerektiğini, zira Türk basınının saltanat ve Meşrutiyet dönemlerinden farklı olarak Cumhuriyet döneminde bir davası ve ideali olduğunu ifade etmiştir. Tör konuşmasında tiraj ve sürümün az olması, sayfa rekabeti, yayım işlerinde yaşanan sıkıntılar ve gazeteciliğin etkin bir meslek olarak organize olmamasını basının temel sorunları olarak değerlendirmiştir.

Evvelki günkü basın kurultayında Başbakan söylevini verirken

Kurultay’da yapılan açılış konuşmalarının ardından oturum başkanı, kongre sekreteri ve komisyon başkanlığı seçimleri yapılmıştır. CHP temsilcisi olarak Kurultay’da görev alan Denizli Milletvekili Necib Ali Küçüka, Giresun Milletvekili ve İstanbul Basın Kurumu Başkanı Hakkı Tarık Us ile Ordu Milletvekili ve *Uyanış* (*Servetifünun*) dergisi sahibi Ahmet İhsan Tokgöz başkanlığa, Maarif Bakanlığı temsilcisi Faik Unat ve Balıkesir *Türk Dili* gazetesi sahibi Kenan Akman sekreterliğe, Çoruh Milletvekili ve *Kurun* gazetesi sahibi ve başyazarı Asım Us, “Kültür Komisyonu” Başkanlığına, Çanakkale Milletvekili ve Halkevleri temsilcisi Ziya Gevher Etili “Meslek Komisyonu” Başkanlığına, Denizli Milletvekili ve İzmir’de yayımlanan *Anadolu* gazetesi sahibi Haydar Rüşdü ise “İşbirliği Komisyonu” Başkanlığına seçilmiştir. Görüldüğü üzere Kurultay’ın yönetim kadrosu gazeteci-milletvekillerinden oluşmaktadır; gazeteciler hem hükümeti, hem de basını temsil etmektedir. Bu durum, mesleki sorunların Meclis’te gündeme getirilmesini kolaylaştırmaktadır. Nitekim Hakkı Tarık Us gerek Matbuat Kanunu gerekse basınla ilgili sonraki düzenlemelerde parlamentoda gazetecilik mesleği lehine en fazla mücadele veren ve katkı sağlayan kişilerden biridir.

Kurultay’ın ikinci gününde komisyon çalışmaları yapılmış ve her komisyonda karar alınmıştır. İşbirliği Komisyonu’nda devletle gazeteler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ele alınmış, bu ilişkinin verimli şekilde yürütülebilmesi amacıyla gazetelerin ihtiyaçları ve karşılaşılan zorluklar tespit edilmiştir. Basın-devlet ilişkisinde aracı kurum olan Matbuat Umum Müdürlüğü’nün rolü üzerinde konuşulmuş ve bu ilişkinin temini amacıyla yeni bir teşkilatın oluşturulması kararı alınmıştır. Kültür Komisyonu’nda basının sorunları üzerinde durulmuş, özellikle gazeteler arasında sayfa sayısı rekabetinin ulusal ekonomiye de zarar verdiği belirtilerek önlenmesi amacıyla çalışma yapılması gerektiği belirtilmiştir. Komisyonda ayrıca gazetelerin yanı sıra dergi ve kitap yayımlarının da “ulusal ve kamusal iş” olduğu belirtilerek bu doğrultuda düzenlemeler yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Toplantıda, Türk gazeteciliğinin “kantite [nicelik] gazeteciliğinden kalite gazeteciliğine” geçmesi konusunda da atılacak adımlar görüşülmüştür. Kalite gazeteciliği, inkılap ve memleket davasını halka duyurmak, halkı yakından takip etmek, sansasyon ve laubalilikten uzak durmak, dünyada gelişen olayları doğru ve faydalı şekilde aktarmak, gençlik üzerinde olumlu telkinler yapmak, devletin ve ulusun yüksek menfaatlerini korumak şeklinde tanımlanmıştır. Meslek Komisyonu’nda ise basının örgütlenme gerekliliği öne çıkmıştır. Bu amaçla Türk Basın Kurumu’nun oluşturulması kararı alınmış, kurumun etkin bir rol oynaması gerektiği belirtilmiştir. Basın Kurumu’nun asli amacının, devletle ilişkilerin sağlıklı şekilde yürütülmesi ve devrim yolundaki hizmetleri kuvvetlendirmek olduğu vurgulanmıştır. Basın ailesinin gazetecilerin yanı sıra

teknisyenler, basıcılar, basımcılar, ilancılar ve bayilerle bir bütün olduğu, tüm bu meslek grupları arasında işbirliğinin sağlanması hedefi doğrultusunda gereken düzenlemelerin yapılacağı dile getirilmiştir. Toplantıda ayrıca gazetecilik akademisinin kurulması, gazetecilik mesleğini yapanların kültürel olarak yükseltilmeleri gerektiği belirtilmiştir.

Üyeler, kurultay kapandıktan sonra İç Bakanlık kurağı önünde başkan Bay Şükrü Kaya ile birlikte

Basın Kurultayı'nın son gününde yapılan genel toplantıda katılımcıların görüşleri dinlenmiştir. Bu konuşmalarda Komisyonlarda alınan kararlar değerlendirilmiş, özellikle basın ve devlet arasında bir kurumun oluşturulması hedefinin acil ve öncelikli olduğu belirtilmiştir. Hakkı Tarık Us konuşmasında, Basın Kurultayı'nın daimi bir teşekkül bırakması gerektiği ve bu organın ülkenin her ilinde şubelerinin açılması yolunda çalışma yapılacağını ifade etmiştir. Hakkı Tarık Us aynı zamanda gazetecilerin ilk mesleki örgütlenmesi Osmanlı Matbuat Cemiyeti'nin (1908) uzantısı olan İstanbul Basın Kurumu'nu da temsil etmektedir. Us, yeni bir Basın Kurumu oluşturulması halinde mevcut örgütlenmenin feshedilerek yeni organizasyon içinde yer alacağını belirtmiştir. Meslek Komisyonu Başkanı Ziya Gevher Etili konuşmasında, inkılap ve devrim yolunda hizmetlerin devamlı olduğunu ve basının bu devrime nasıl faydalı olacağı noktasından hareket etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Genel görüşmede ayrıca Anadolu basınının yaşatılması yolunda çaba gösterilmesi, bu yolda yapılacak maddi yardım tutarlarının yeniden belirlenmesi talepleri dile getirilmiştir. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya kapanış konuşmasında, Komisyon kararları ile hükümetten talep edilen konuların takipçisi olacağını belirtmiş ve "hükümet nezdinde sizin avukatınız olacağım" demiştir. Kurultay'ın sonraki toplantısının 1936'da ve daha sonra iki yılda bir yapılması kararı alınmıştır. Atatürk'ün Kurultay'a başarı dileklerini içeren telgrafının okunmasıyla organizasyon sona ermiştir. İnönü, Kurultay adına Atatürk'e cevaben yazdığı telgrafta "Atatürk yolunun ebedi yolcularıyız" ifadesini kullanmıştır. Kurultay sonrası heyet, belirlenen program dâhilinde Ankara'da ziyaretlerde bulunmuştur. Parti Genel Sekreteri Recep Peker'le bir toplantı yapılmış, Kurultay Başkanı Şükrü Kaya, Başbakan İnönü'nün de katılımıyla üyeler şerefine bir yemek düzenlemiştir.

Dün Keçiören köy gazinosunda Parti Genel Sekreteri Bay R. Peker'in çağrısı üzerine toplanan gazetecilerden bir grup.

Basın Kurultayı'nın düzenlendiği 1935 yılı, Cumhuriyet rejiminin yerleştiği, inkılapların tamamlanarak kurumsallaşma

sürecinin başladığı bir dönemdir. Basın da bu kurumsallaşma sürecinin önemli bir parçası olarak görülmüştür. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Parti Genel Sekreteri Recep Peker'e gönderdiği yazıda Kurultay'a ilişkin şunları söylemiştir: "Bu gün işlerini bitirerek dağılan Türkiye Birinci Basın Kurultayı'nın Türk devriminin remzi olan partimizin Türk basınından beklediği işleri daha üstün bir önemle başarma yolunda faydalı kararlar aldığını bildiririm."

Birinci Basın Kurultayı, Cumhuriyet döneminde ilk kez gazeteci ve siyasetçilerin, basın ve devletin bir araya geldiği organizasyondur. Kurultay, mesleki işbirliğinin güçlendirilmesi, gazeteciliğin itibarlı bir meslek olarak kabul edilmesi yolunda ilk adımların atılması, ilk kez bir Gazetecilik eğitiminden bahsedilmiş olması, mesleki sorunların hükümet temsilcilerine doğrudan aktarılması ve çözüm yollarının meslek temsilcileri ile birlikte görüşülmesi ve ilk kez ulusal ölçekte bir gazetecilik meslek teşekkülü düşüncesinin doğması bakımlarından önemlidir. Basın Kurultayı 1935 sonrasında düzenli olarak toplanamamış olsa da, Kurultay'da görüşülen, talep ya da öneri olarak gündeme getirilen konular zaman içerisinde uygulamaya geçirilmiştir. 1938'de Basın Birliği oluşturulmuş, gazetecilerin beş ilde temsilciliği olan ilk meslek örgütü kurulmuştur. Bu oluşum, 1946'da Gazeteciler Cemiyeti'ne dönüşecektir. 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması, öncelik ve zorunlulukları değiştirecek, bu olağanüstü dönemden en çok etkilenen sektörlerden biri de basın olacaktır. İkinci Basın Kurultayı ise ancak 1975'te düzenlenecektir.

Meltem SALİMOĞLU

KAYNAKÇA

"Basın Kurultayı Bitti", **Zaman Gazetesi**, S. 337, 28 Mayıs 1935, s. 1-7.

"Basın Kurultayı Üyeleri Dün Köy Gazinosu'nda Recep Peker'le Konuştular", **Zaman Gazetesi**, S. 338, 29 Mayıs 1935, s. 1-2.

"Birinci Basın Kurultayı Açıldı", **Zaman Gazetesi**, S. 335, 26 Mayıs 1935, s. 7.

"Birinci Basın Kurultayı Çalışmalarını Bitirerek Dağıldı", **Kurun Gazetesi**, S. 6243-183, 28 Mayıs 1935, s. 1-9.

"Birinci Basın Kurultayı Dün Açıldı", **Ulus Gazetesi**, S. 4966, 26 Mayıs 1935, s. 1-2.

"Birinci Basın Kurultayı Dün Kapandı", **Ulus Gazetesi**, S. 4968, 28 Mayıs 1935, s. 1-3.

"Birinci Basın Kurultayı Üyeleri Ankara'da", **Ulus Gazetesi**, S. 4969, 29 Mayıs 1935, s. 1-3.

"Gazetecilik Tabii Şartlarla Yükselir", **Zaman Gazetesi**, S. 336, 27 Mayıs 1935, s. 1.

"Hava Tehlikesine Karşı", **Ulus Gazetesi**, S. 4967, 27 Mayıs 1935, s. 1.

"Matbuat Kongresi", **Zaman Gazetesi**, S. 334, 25 Mayıs 1935, s. 1.

Akandere, Osman, "Mütareke Dönemi İstanbul Basınında Kuvâ-yı Milliye Aleyhindeki Bazı Suçlamalar (Bolşeviklik, Sahte Milliyetperverlik, Asilik, Dinsizlik)", C 2, **Türk Basın Tarihi**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018, s. 1063-1093.

Basın-Yayın Genel Müdürlüğü, **Birinci Basın Kongresi**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1935.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, "25 Mayıs 1935 Ankara'da Toplanacak Olan Türk Basın Kurultayı'na CHP Namına Bir Murahhasın Katılması Gerektiği", Yer No: 1297-308-1, 20 Mayıs 1935.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, “Hükümetle Gazetelerin Temaslarının Düzenlenmesi, Kültür Seviyelerinin Yükseltilmesi, Bir Meslek Birliği Kurulması ve Buna Dair Nizamname Hazırlanması Konusunda 1. Basın Kurultayı’nda Alınan Kararlar”, Yer No: 84-554-14, 6 Haziran 1935.

Cumhuriyet Halk Partisi Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası 9-16 Mayıs 1935, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

Cumhuriyet Halk Partisi Programı, Mayıs 1935, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

Dünya Matbuatına Bir Bakış, İstanbul Devlet Matbaası, 1935.

İnuğur, Nuri, **Basın ve Yayın Tarihi**, Der yayınları, İstanbul, 1993.

İstiklal Mahkemeleri, C 1, TBMM Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı Basımevi, Ankara, 2015.

Nutuk (1919-1927), N. Bayramoğlu, K. Güran (Ed.), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2015.

Özkaya, Yücel, **Milli Mücadele’de Atatürk ve Basın (1919-1921)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014.

Özlü, Zeynel, “1920 İstanbul Matbuat Cemiyeti Kongresi’nin Türk Basınının Gelişimindeki Rolü”, C 1, **Türk Basın Tarihi**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018, s. 637-662.

Topuz, Hıfzı, **Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2013.

Turan, Murat, “Türkiye’de Kemalist Basının Gelişim Aşamaları ve Birinci Basın Kongresi” (1935), **Belgi Dergisi**, C 2, S. 20, 2020, s. 2511-2535.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, 17. İnikat, 1 Ocak 1931, s. 2-9.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, 22. İnikat, 5 Temmuz 1931, s. 2-43.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, 35. İnikat, 25 Temmuz 1931, s. 357-379.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, 5. İnikat, 15 Haziran 1930, s. 16-73.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, 56. İnikat, 22 Mayıs 1934, s. 285-292.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, 57. İnikat, 26 Mayıs 1934, s. 270-277.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, 82. İnikat, 28 Haziran 1938, s. 400-412.

26/04/2024 tarihinde https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/birinci-basin-kurultayi-25-27-mayis-1935/?pdf=3750 adresinden erişilmiştir